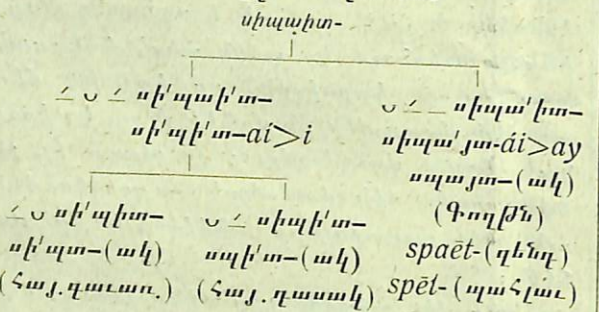

տարազով երկու տարբեր լեզուական միջավայրերի մէջ. երբ $\text{u} \sim$ տուած է փաշ-ծեղ, երբ $\text{u} \sim$ տուած է փի'ցեխ ($\delta = \text{ց}$, $\eta = \text{խ}$), այսինքն՝ ա'ի = ա'յ, ա'ի' = ի' :

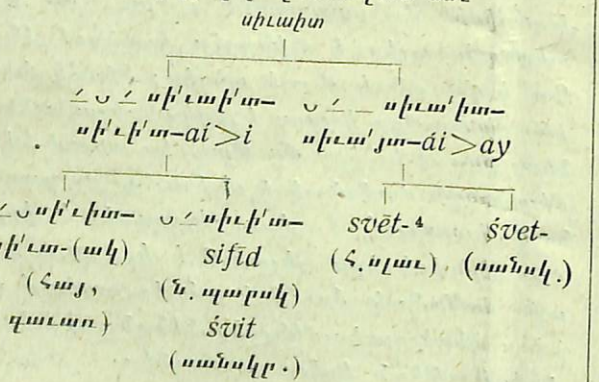
Ասածներին հիման վրայ կարելի է կազմել երկու տարաակ, որ ցոյց կը տան թէ ինչպէս միեւնոյն շեշտական օրէնքները ազդեցութեամբ եւ միեւնոյն հնչափոխութեան հիման վրայ օրինապէս կազմուած են մեր սպիտակ բառի կշիռները եւ տարբերակները: Ենթադրուած է, որ պէն երկու ձայնաւորի մէջ զարձած է լ (ν) շատ հին ժամանակ, որով ստացուած են երկու նախածեւ — *սիպախտակ եւ *սիւախտակ, այնուհետեւ այս ձեւերն ունեցած են լիովին զուգահեռ հոլովոյթ²:

Ահաւասիկ այդ տարաակները, որ ցուցադրական արժէք ունին:

1. Առաջին նախածեւ³

2. Երկրորդ հիմնական ձեւ

Հայերէն լեզուն երկվանկ բառերը շեշտուած է երկու տարազով երբ $\text{u} \sim$ հա'րան, մա'նր. եւ երբ $\text{u} \sim$ գոա'կ, կոա'կ: Այս երկրորդ տարազով շեշտուած է սիւտակ

² Սպիտակ բառի հնգեր. կշիռները տեսնել F. Kluge, Etym. Wört. d. Deut. Sprache, Weiss բառի տակ:

³ Առնուած էմ բարի բունը, ստանց ալ մասնիկի:

⁴ Հնդեւրոպական ai-ն սլաւ լեզուն ձայնազար-ծուած է ճիշտ հայերէնի նման երբ e (ե) եւ i (ի). Տես Փ. Ի. Кнауеръ-учедникъ Санскритск. языка, էջ 105.

ձեւը եւ տուած է իր սղուճը սլուա'կ, որ նոյնպէս կայ մեր բարբառներում:

Եզրակացութիւն.

1. Հայերէնի սպիտակ բառը փոխառութիւն չէ, այլ հնդեւրոպական ժառանգութեան ձեւափոխութիւնն է հայ միջավայրում: Պահպանական ձեւը չի կարող մեկնել մեր ունեցած տարբերակները:

2. Այս ձայնախումբը շեշտուած է երկու տարազով $\text{u} \sim$ եւ $\text{u} \sim$ եւ սալիս է երկու տարբեր արդիւնք. $\text{ai} > \text{ay} > \text{e}$ եւ $\text{ai} > \text{i}$:

Ն. ԱՂԱՅԷԱՆԻ

ՅԱՐԳԱՆՔ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿԻՆ

(Շարունակութիւն):

Բ.

Այնչափ մեծ էր հայ նահատակի՝ Տէր Կոմիտասի մահուան պարագաների թողած տպաւորութիւնն, որ երբ Հոռոմուս ստացուած է Ֆրանս. դեսպանի 1707 Նոյեմբ. 30 թուով պապին զրած նամակն եւ նամակին կցուած մանրամասն տեղեկագիրը, պապը կարգադրուած է յանձնել այդ գրութիւնները Հաւատոյ Տարածման Ժողովին (Պրոպագանտա): Եւ երբ 1708 Փետրուար 28ին Կարլ զինալ Tremoille զեկուցում է կարգում այժմ մասին, Ժողովը որոշում է յանձնարարել Կ. Պոլսի լատին նուիրակի փոխանորդին, որ այս նահատակութեան վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները ժողովէ եւ տեղեկագիրը ուղարկէ, սովորական ձեւով (auctoritate ordinaria):

Միեւնոյն ժամանակ, Կ. Պոլսից հեռու գնալ Հոռոմ կիսը բոլոր վկաներն էլ հարցաքննուելով նրանց վկայութիւնները մանրամասն առեւտրուած են:

Ծէնքերի կամ «Արարողութիւնների կարգի նախական Ժողովը»¹⁰ (Congrégation des

¹⁰ Այսպիսի 11 Ժողով կամ Մբարանութիւն (Congregation) կայ Վատիկանում, որոնք կազմուած են Հոռոմական Եկեղեցու ամբողջ վարչական մեքենան, այնպէս ինչպէս աշխարհական պետութիւններին մէջ առանձին Departementները իրենց վերին գրում վարչական «Ժողովների» արշուները են: Պապը «Հարտայայտութիւն» կարգադրութեան ձեւը գրում է: Պապը սովորաբար հաստատում է, բայց վերում են դէպքեր, երբ վերադարձնում է, առաջարկելով «վերադարձնել»: Յամենայն դէպս նրա վճիռը Այս կամ Ոչ — վերջնական է եւ անփոփոխ պէս գործադրելի:

Rites) 1767ին, Կ. Պոլսից Monseigneur Joseph Rovoraniից ստացած տեղեկագրի հիման վրայ վճիռ է արձակուած, որ «հաստատուած համար Կ. Պոլսում նահատակուած հայ քահանայ Տէր Կոմիտաս Գեորգիանի ճամար երանացման դատ (procès) սկսուի»:

Այսպիսի գործերն ընդհանրապէս մեծ պոպուլարութեամբ, հետեւապէս եւ շատ դանդաղ են յառաջ դնում: Ուստի մի ժամանակ վերջը, հարկ է լինում որ Կ. Պոլսից, Եպիսկոպոսների, քահանաների եւ աշխարհականների ստորագրութեամբ մի հաւաքական աղերսագիր ուղարկուի Պիոս 2. պապին, որպէս զի հանդուցեալ վկայի դատը յառաջ տարուի: Այնու ամենայնիւ ըննութիւնը տեւում է ամբողջ 2 դար...: Միայն 1906ին է, որ նա նորից է յուզուած: Սակայն իսկապէս դատը բացուած է եւ մտքերը զրանով զրաղուած են միայն 1915ից յետոյ, այսինքն երբ 1707ի նահատակի վրայ աւելանում են հարիւրաւորներ եւ հարաւորներ, միեւնոյն դահճի ձեռքով զոհուած...:

Բայց մինչեւ այդ, Տէր Կոմիտասի դանախօնութեան եւ նահատակութեան խնդիրը լրագրական վճիռ ներք է դառնում: Կ. Պոլսի «Ժամանակ» երկարաթափերթը 1867ին յօդուածներով մի ամբողջ շարք նուիրելով հանդուցեալի կենսագրութեան, այն տարօրինակ եզրակացութեան էր եկել թէ «Տէր Կոմիտասը իրաւ չար նախանձի եւ հակառակութեան դոճ դացած է, բայց ոչ երբէք հոռոմական եղած է»: Սպիտասանի բան մը միաբէն անցած է»: Սպիտակ թուղթն, ինչպէս ասում են, ամէն սեւաւ կը տանի իր վրայ...: Այդ անհեղեղ բան կը տանի իր վրայ յօդուածների հեղրակացութեան է դալիս յօդուածներին թէ զինակը գլխաւորաբար այն հիման վրայ թէ Տէր Կոմիտաս մի նամակ է գրել Սամաթիայի հայ եկեղեցու իր քահանայակից ընթերցելի, որտեղ յայտնում է թէ զՎաղեի կերներին, որտեղ յայտնում է թէ (1913, որբազանն էլ իր Ազգապատումին մէջ (1913, էջ 2758) յիշում է այս նամակը: Բայց անտարբեր կերպով «Կոմիտաս ինքն ալ բանաւէն իւր քահանայակից ընկերներուն զրած նամակովը, որ Սամաթիայի 1869 տարւոյ իրադեհին այրած է, այլ զոր կարգադրուած էր կենդանի են, որոշակի յայտարարած է թէ ինքը փրանկացեալ մը չէ եւ իւր վրայ վստահութիւն ներշնչելու համար խոստացած է աւագերիցութեան հրաժարել եւ

քարոզ չխօսել» եւ աւելացնում է թէ ինքն, Օրմանեան, չէ տեսած այդ նամակն այլ ոմն տ. Յովհ. Շահպաղեան, Սամաթիոյ եկեղեցու աւագերէցը, 1909ին գրաւորապէս պահել է թէ ինքը տեսել է ու կարդացել, վկայել է թէ ինքը տեսել է ու կարդացել, Օրմանեանի այս երբ դեռ չէր այրուած: Օրմանեանի այս վկայութեան մէջ շատ ճիշդ է մի կէտ. «Ինքը փրանկացեալ» չէ: Ոչ թէ միայն Տէր «Ինքը փրանկացեալ» չէ: Ոչ թէ միայն Տէր Կոմիտաս, այլ նրանից յառաջ էլ եւ նրանից կոմիտաս, այլ նրանից յառաջ էլ եւ նրանից յետոյ էլ բոլոր այն հայերն, որոնք իրենց կրօնական համոզմամբ Հոռոմական Եկեղեցուն են յարել, ասել ու կրկնել թէ իրենք փրանկ չեն եղած, իրենց ազգութիւնը չեն փոխած ինչպէս մեղադրում էին նրանց, այլ փոխած ինչպէս մեղադրում էին նրանց, այլ ճիշտ Տէր Կոմիտաս բարձրաձայն միշտ յայտարարել է նոյն իսկ դատարանում:

Այս «նամակի խնդիրը» մանրամասն ընկնել է վիեննայի Միլիթարեաններից հանդուցեալ Հ. Գրիգորիս վ. Գալեմբարեան, որի այս ձեռագիրը աշխատութիւնից դուրս եւ հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Այս նամակը կցուած է էջմիածնի 1794 թիւ (Նոր Յուշակ) Տէր Կոմիտասի ձեռագիր թիւ (Նոր Յուշակ) Տէր Կոմիտասի ձեռագիր վկայարանութեանը, որ օրինակուած է 1841ին Կ. Պոլսում, ճամճի օղլու Յակոբ Գալի 1722ին զրած «Պատմութիւն նահատակութեան Տեառն Կոմիտասոյ քահանայի Բիւզանդացոյ» աշխատութիւնից, որ ունի Բիւզանդացոյ Յորդորակ. «Եւ արդ եղբարք, այսպիսի Յորդորակ. «Եւ արդ եղբարք, զիարդ ոչ գովեսցուք զերանելի սուրբ այս, որ ի վեր է քան զգովութիւնս, զՏէր Կոմիտասն ասեմ, զգիտունս ի քահանայից եւ գիմաստունս ի վարդապետաց ասեմ...»: Այս բնագրին համանման է Ս. Ղազարի վանքի օրինակը, որ գրուած է 1708 Յուշակ 22ին, բայց այդպիսի նամակ չկայ մէջը: Ներքինակը, Յակոբ Գալի է, այն քահանայի, որ Կարապետի որդին է, այն քահանայից, որ նոյնպէս իրեն «Փրանկացեալ» գտնուած էր միեւնոյն բանտում եւ որին Տէր Կոմիտաս խոստովանուել է իր նահատակութիւնից յետոյ: Յակոբ Գալին էլ ուսում է առել Կ. Պոլսում լատին միսիոնարների դպրոցում եւ թարգման էր Շուեռական դեսպանի մօտ, Կ. Պոլսում:

Յառաջ եմ բերում այդ նամակն, այն ձեւով ինչպէս որ նա հրատարակութեան է տրուած: Նամակն ուղղուած է Սամաթիայի Ս. Գէորգ եկեղեցու քահանաներին, «աւա-

կերպով կատարեց, կաթողիկէական հաւատքի ճշմարտութիւնն ընդդրկեց ու պաշտպանեց մինչեւ իր նահատակումը եւ իւր արիւնը թափեց՝ հակառակ թշնամիների հնդկանքներին եւ ատելութեանը. այնպէս որ ճշմարիտ հաւատքի դաւանութիւնը ուրանալ փորձուելով հանդերձ երբէք տեղի չտուեց...: Նրա կեանքն այնպիսի գեղեցկութիւն ունեցաւ, նրա մահն այնքան գերազանց փայլուն եղաւ, որ նշանների եւ հրաշքների նոր քննութիւնն աւելորդ համարուեց. ուստի Սրբազան Տէրն մեր Պիոս ԺԱ. պապն՝ աչքի առաջ ունենալով Եկեղեցական իրաւանց Թ. 2116, § 2 կանոնը եւ նկատելով մարտիրոսութեան եւ պարագաների բացարձակ ճշդութիւնը՝ բարեհաճեցաւ տնօրինել այդպիսի նոր քննութիւնը: Այս մասին հարցապնդում եղաւ ներկայ Մայիսի 7ին գումարուած ընդհանուր ժողովում, Պիոս ԺԱ. Սրբ. Պապի ներկայութեամբ, ուր կարգինալ Յր. Էհրէ՛ դատաստանական Տեղեկաբերը, տարակոյրը լուսաբանելու համար այսպիսի հարց առաջարկեց. «Մարտիրոսութեան եւ մարտիրոսութեան պարագաների ստուգումը լինելը ընդունելուց յետոյ, ինչպէս նաեւ Եկեղեցական իրաւանց Թ. 2116, § 2 կանոնի համաձայն նշաններն եւ հրաշքները տնօրինուելուց յետոյ, կարելի՞ է հաստատապէս ընթացք տալ Աստուծոյ այդ ծառայի հանդիսաւորապէս երանացման»: Բոլոր ներկայ կարգինալներն եւ խորհրդական Հայրերը իրենց նպաստուոր հաւանութիւնը տուին: Այս ամէնը լսելուց յետոյ Երանաշնորհ Հայրը, Պիոս ԺԱ. բարեք համարեց յետաձգել իր վերջնական վճիռը, որպէս զի կանխապէս աղօթքով երկնային լոյս հայցելով իր միտքը լուսաւորէ: Ուստի Պենտեկոստէի Երկուշաբթին, Ղերմեանդութեամբ պատարագ մատուցանելուց յետոյ հաճեցաւ կանչել «ձէսերի ժողովի նախագահ կարգինալ Լաւրէնտին, կարգինալ Յր. Էհրէ՛ն, Տ. Կարողոս Սալոտտին եւ ստորագրեալ Քարտուղարս, եւ Քահանայապետական Գահին վրայ բազմած հանդիսապէս յայտարարեց. — «Tuto (հաստատապէս) կարելի է ձեռնարկել Յարգ. ծառայն Աստուծոյ կոմիտաս Քեօմիւրիսեանի հանդիսաւոր երանացման»: Եւ դարձեալ հրամայեց, որ այս հրովարտակը հրատարակուի եւ ձեռնարկ ժողովի արձանագրութիւնները մէջ անցուի եւ շատ մօտ ժամանակից, Վատիկանեան Հայրապետական Մայր Եկեղեցու մէջ (Ս. Պետրոս) կատարուելիք Երանացման հանդէսների համար Առաքելական Թղթերը Համաժողովի ձեռով կարգադրուին, 13 Յունիսին, հազար ինն հարիւր քսանութինին»:

Ղովի արձանագրութիւնները մէջ անցուի եւ շատ մօտ ժամանակից, Վատիկանեան Հայրապետական Մայր Եկեղեցու մէջ (Ս. Պետրոս) կատարուելիք Երանացման հանդէսների համար Առաքելական Թղթերը Համաժողովի ձեռով կարգադրուին, 13 Յունիսին, հազար ինն հարիւր քսանութինին»:

Կամիլլոս կարգինալ Լաւրէնտի,
Ծ. Ս. Ժ. Նախագահ.
Անշերոս Մարիանի Ծ. Ս. Ժ. Քարտուղար:

Այս հրովարտակը ընթերցումից յետոյ, Արարողապետի տուած նշանի վրայ յատաձանցաւ Կապուչին կրօնաւորների Ընդհ. Մեծաւորը (ministro generale dei Frati Minori Cappucini) եւ մի ուղերձ կարգաց խաւերէն լեզուով:

Երկու հայ դերասպաններ կայ էին այնտեղ. մէկը, Գոյունեան արքեպիսկոպոս, նստած էր բարձրաստիճանի եկեղեցականների շարքում, իսկ միւսը, Տէր Աբրահամեան, իբրեւ հայ նահատակի դատի տէրն եւ հայ-կաթողիկ կաթողիկոսի ներկայացուցիչը, կանգնած էր կապուչին մեծաւորի կողքին, պապի դիմացը: Ուղերձը զլիսաւորապէս կապուչին կրօնաւոր Կամպորոսոյի կեանքն ու վարքն էր պատմում, որին իր հայրենակից Ղենովայիները, զեռ իր կենդանութեան ժամանակ, իր առաքինութեանը համար «Padre Santo» (Հայր Սուրբ¹³) տիտղոսով էին պատուել: Բայց նրա ուղերձի վերջին խօսքերը Տէր Կամիտասի էին ուղղուած:

(Շարունակելի):

¹³ Իսկ հայերիս մօտ, այդ տիտղոսն ինչպէս յայտնի է, շատ սովորական է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՋՆԱԿ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՋՆԱԿ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՋՆԱԿ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՋՆԱԿ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՋՆԱԿ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ ԳԻՏԱԿԱՆ
պատկերազարդ ամսագիր: Բ. տարի:
Revue scientifique Armén., 16 Rue Lamorinière, Anvers (Belgique).
ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ ԱՄՍԱԳԻՐ: Բ. տարի: «Gughatntessakan Kiank», Commissariat d'Agriculture, Erivan-Arménie (U. R. S. S.).
ԳԻՏԱՐԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ միջազգային Սբ. Գիւրք ուսանողաց միութեան Հայկ. Գիւրք: Թ. տարի: The Tidaran, 117 Adams Street, Brooklyn, N. Y. (U. S. A.).
ԴՐՕՇԱԿ ԱՄՍԱԹԵՐԹ, Օրկան հայ յեղափոխական դաշնակցութեան: ԻԹ. տարի: «Droschak», 5 Rue des Gobelins, Paris (13e).
ԵՐԵՒԱՆ ԵՐԿՈՐԵԱՅ քաղաքական, ընկերային եւ գրական: Գ. տարի: «Erivan», 13 Rue Pascal, Paris (5^e).
ԵՐԵՍԱՍԱՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԿՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ, Օրկան Ս. Գ. Հ. Կ. Ամերիկայի շրջանի: ԻԹ. տարի: «Eritassard Hayastan», P. O. Box 9, Mad. Sq. Sta., New-York (U. S. A.).
ԵՐԿԻՐ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ անկախ: Ե. տարի: «Erghir», 41 Str. Calusei, Bucarest (Roumanie).
ԵՐԿՈՒՆՔ ԱՄՍԱԹԵՐԹ, Օրկան Զ. Ե. Ո. Միութիւն: Ա. տարի: Mr. Kurdjian, 247 Bd. Voltaire, Paris.
ԵՊՐՍ ԵՆՈՐԵԱՅ, ազգային, քաղաքական, գրական եւ դիտական: Բ. տարի: «Yerprad», B. P. (Syrie).
ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ Պարբերաթերթ գրականուութեան եւ արուեստի: Ա. տարի: Mr. H. Palouian, Boîte Postale Nr. 50, Paris (10^e).
ԺԱՄԱՆԱԿ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ հայաթերթ: ԻԳ. տարի: «Jamanak», 31 Kürekçiler caddesi 31, Stamboul (Turquie).
ԼԻԲԱՆԱՆ Ազգային, գրական, քաղաքական, ենօրեայ անկախ հայաթերթ: Զ. տարի: «Libanan», 9 Rue d'Italie, Beyrouth, (Syrie).
ԽՈՐՀՐԳԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Օրաթերթ: Երևան-Արմենի (U. R. S. S.).
ԿԱՎՈՕՇ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ երգիծարանական: ԻԳ. տարի: «Gavroche», 208bis Rue Lafayette, Paris (10^e).
ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏ Օրաթերթ: Ժ. տարի: «Kommunist», Rue Miasnikian 4, Baku (U. R. S. S.).
ԿՈՒՆԿ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ, ազգային, քաղաքական, հասարակական: Ժ. տարի: «Groong», 5617 Walnut Street, Philadelphia, Pa. (U. S. A.).
ՀԱՅԱՍՏԱՆ Ազգային, քաղաքական եւ գրական շարաթաթերթ: Բ. տարի: «Hayastan», Str. Calusei 7, Bucarest 4 (Roumanie).

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՋՆԱԿ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ: ԻԹ. տարի: «Gotchnag», 331 Fourth Ave., New-York (U. S. A.).
ՀԱՅ ԳԻՐ ԱՄՍԱԳԻՐ հայ գրասիրաց Միութեան: Ա. տարի: «Hai Kir», 37 Rue Francis de Pressensé, Marseille (France).
ՀԱՅ ԽՕՄՆԱԿ ԱՄՍԱԳԻՐ կրօնա-բարոյական եւ գրական: Ե. տարի: «Hay Khosnak», Pancaldi B. P. 16, Stamboul (Turquie).
ՀԱՅ ԿԻՆ ԿԻՏԱԴՆԵԱՅ Հանդէս: Ժ. տարի: «Hai Guine», B. P. 192, Stamboul-Pera (Turquie).
ՀԱՅ ՍԻՐՏ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ, ազգային, քաղաքական: Ե. տարի: «Hai Sirt», Abonné Colbert 166, Marseille (France).
ՀԱՅ ՍԻՐՏ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ: Գ. տարի: «Hay Sirt», 102 Nr. 60th Str., Philadelphia, Pa. (U. S. A.).
ՀԱՅՐԵՆԻՔ Օրաթերթ, ազգային, գրական, քաղաքական, հասարակապետական: Լ. տարի: «Hairenik», 13-15 Shawmut Street, Boston, Mass. (U. S. A.).
ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ Է. տարի: 13-15 Shawmut Str., Boston, Mass. (U. S. A.).
ՀՈՐԻԶՈՆ Անկախ շարաթաթերթ: Ա. տարի: «Horizon», 1837 So. Main Street, Los Angeles, Calif. (U. S. A.).
ՀՐԱԶԴԱՆ ԵՐԿԱԴՆԵԱՅ Հանդէս գրասէր գեղարուեստասէրներու: Ա. տարի: «Hrazdan», c/o Aram Kaprielian, 24 Ghama Fix-Dergoutie, Athènes (Grèce).
ՄԻՈՒԹԻՒՆ Ամսօրեայ պաշտօնաթերթ: Զ. Բ. Մ.: ԺԲ. տարի: «Mioutioun», 11 Square Alboni, Paris (16e).
ՄՇԱԿ Կիտաշարաթաթերթ անկախ ազգային, քաղաքական, գրական: Գ. տարի: «Mushag», P. O. Box 1176, Fresno, Cal. (U. S. A.).
ՅԱՌԱՋ Օրաթերթ, ազգային, քաղաքական եւ գրական: Ե. տարի: «Haratch», 235 Faubg., St. Martin, Paris (10^e).
ՅՈՒՇԱՐԱՐ Ամսօրեայ պաշտօնաթերթ: Զ. Բ. Մ.: Մ. Ամերիկայի շրջանակին: ԺԶ. տարի: «Housharar», 331 Fourth Ave., New-York (U. S. A.).
ՅՈՒՍԱԲԵՐ Օրաթերթ, գրական, քաղաքական, հասարակական: ԺԵ. տարի: «Houssaper», B. P. 868, Le Caire (Egypte).
ՆՈՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍ Ենօրեայ լրագիր: Բ. տարի: «Nor Archalloys», 13 Strada Armeniasca, Bucarest (Roumanie).
ՆՈՐ ԱԻՏԱԲԵՐ Ամսագիր: Բ. տարի: «Nor Avedaper», B. P. 287, Alep. (Syrie).
ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ: Գ. տարի: «Nor Yerguir», 227 Boulevard Raspail, Paris (14^e).